

Veszélyes anyagokkal végzett munkavégzés biztonsága

A veszélyes anyagok előfordulása

A vegyi anyagok mindennapi életünkben mindenütt jelen vannak, és a legtöbb tevékenységünkben alapvető szerepet játszanak, mivel gyakorlatilag minden olyan termékben és eszközben megtalálhatók, amelyet jólétünk biztosítása, egészségünk és biztonságunk védelme, valamint az innováció révén az új kihívásoknak való megfelelés érdekében használunk. Széles körben használják őket a munkahelyeken, a feldolgozóiparban, a mezőgazdaságban, az építési munkaterületeken, a szolgáltatásokban (pl. fodrászat, kozmetika) vagy az egészségügy területén. Maguk a termékek is gyakran többféle veszélyes anyagból állnak. Az elvégzendő munkától függően egyetlen dolgozó akár több száz eltérő vegyi anyaggal is érintkezhet.

A veszélyes anyagok hatásai a munkavállalók egészségére és biztonságára

A vegyi anyagok egy része ártalmatlan, de közülük sok károsíthatja az egészséget, illetve a környezetet. Egyes veszélyes anyagok biztonsági kockázatot, pl. tűz-, robbanás- vagy fulladásveszélyt jelentenek, míg mások egészségkárosító hatásúak lehetnek, a bőr, a légutak, a tüdő, a máj vagy egyéb szervek megbetegedését okozhatják. Esetenként egy-egy veszélyes anyagban, keverékben több veszélyes tulajdonság (fizikai, egészségi vagy környezeti veszély) is kombinálódhat. A vegyi anyagok hatásai azonnal is jelentkezhetnek (pl. az erős savak az érintkezés helyén súlyosan károsítják a bőrt), de hosszú távon, akár több évtized után is okozhatnak megbetegedést (pl. tüdőrák, azbesztózis, szilikózis). A veszélyes anyagok helyes kezelése, a kémiai biztonság megteremtése megfelelő eljárást és szabályozást igényel a vegyi anyagok teljes életciklusa alatt az előállítástól, gyártástól kezdődően a felhasználáson át, a keletkező hulladékok elhelyezéséig, ártalmatlanításáig.

A veszélyes anyagok felismerése: címkézés, feliratozás

A veszélyes anyag vagy keverék tulajdonságaiból származó veszélyek és a használatával járó esetleges kockázatok közlésének legközvetlenebb módja a csomagoláson elhelyezett címke. A piros kerettel határolt, rombusz alakú **piktogramokról** ismerhetjük fel, hogy veszélyes anyagról vagy veszélyes keverékről van szó. A címkén a termékinformációkon (pl. a gyártó, forgalmazó neve, címe, telefonszáma) kívül fel kell tüntetni az úgynevezett H- és P-mondatokat is. A **H-mondatok** az anyag vagy keverék veszélyes tulajdonságait fejezik ki és utalnak az ebből eredő kockázatokra, pl. „H317: allergiás bőrreakciót válthat ki”. A **P-mondatok** az anyag biztonságos felhasználásához, kezeléséhez, tárolásához szükséges óvintézkedéseket írják le (pl. „P284: Légzésvédelem használata kötelező”), de meghatározzák azt is, miként kell eljárni, ha a veszélyes anyag kiömlött, vagy hogyan kell a keletkező hulladékot elhelyezni.

Biztonsági adatlapok

A biztonsági adatlap a veszélyes anyagokkal kapcsolatos **információközlés** (kockázat-kommunikáció) talán legfontosabb eszköze, a **kémiai kockázatelemzés és a munkavédelmi oktatás** kiindulópontja. A 16 pontból álló adatlapok tartalmazzák azokat az információkat, amelyek az adott anyag vagy keverék felhasználója számára lehetővé teszik, hogy azonosíthassák az anyag vagy keverék **veszélyeit**, és biztonságos keretek között használhassák fel azokat. Munkavédelmi szempontból az adatlap **8. pontja** a legfontosabb, amely az alkalmazandó **határértékeket** és a szükséges **kockázatkezelési intézkedéseket** is ismerteti, köztük a **műszaki megelőzési lehetőségeket** (pl. elszívó berendezések) és a megfelelő **egyéni védőeszközök** (pl. védőszemüveg, légzésvédő eszköz) alkalmazását. A veszélyt jelző piktogramok, a **H- és P-mondatok oktatása** a vegyszerekkel kapcsolatba kerülő dolgozók és a veszélyes anyagok alkalmazásával járó gyakorlati képzésben részt vevő tanulók részére is kötelező.

Kémiai kockázatelemzés

A munkáltató köteles a veszélyes anyagok munka közbeni alkalmazásából eredő veszélyeket, kockázatokat felkutatni, a veszélyeztetett munkavállalókat azonosítani és a kockázatelemzést elvégezni a kémiai kóroki tényezők hatásának kitett munkavállalók egészségének és biztonságának védelméről szóló **5/2020. (II. 6.) ITM rendelet** (a továbbiakban: ITM rendelet) **előírásai alapján**. (A munkahelyek kémiai biztonságáról szóló 25/2000. (IX. 30.) EüM-SzCsM együttes rendelet 2020. február 7-én hatályát veszítette.) Ha a veszélyes anyag **rákkeltő vagy mutagén** hatású, a foglalkozási eredetű rákkeltő anyagok elleni védekezésről és az általuk okozott egészségkárosodások megelőzéséről szóló **26/2000. (IX. 30.) EüM rendelet** előírásait is alkalmazni kell. A kockázatelemzésnél figyelembe kell venni a biztonsági adatlapon szereplő információkat, az ITM rendelet 1-7. mellékletében meghatározott **határértékeket**, valamint a már elvégzett **foglalkozás-egészségügyi vizsgálatok** (pl. biológiai monitorozás) adatait is. A kockázatelemzést és annak dokumentációját naprakésszé kell tenni, amely különösen akkor fontos, ha olyan jelentős változások következtek be, amelyek során a veszélyes anyagok felhasználásából eredő munkahelyi kockázatok megváltozhattak.

Kockázatkezelés - Kiküszöbölés és helyettesítés („STOP” alapelv)

A megelőző intézkedésekre és a kockázatkezelésre vonatkozó részletes előírásokat az ITM rendelet tartalmazza. Az általános alapelvek az alábbiak szerint foglalhatók össze:

- **S = Substitution, azaz helyettesítés:** amennyiben lehetséges, a veszélyes anyag teljes körű kiküszöbölése vagy helyettesítése valamilyen biztonságosabb alternatívával;
- **T = Technological, azaz technológiai intézkedések:** a veszélyes anyag koncentrációjának minimálisra csökkentése az érintkezési/légzési zónában, pl. helyi elszívó berendezéssel;
- **O = Organisational, azaz szervezési intézkedések** = a veszélyes anyag hatásának kitett munkavállalók számának és/vagy az expozíció időtartamának és intenzitásának minimálisra csökkentése, expozíciós nyilvántartás, munkavédelmi oktatás, foglalkozás-egészségügyi ellátás, a munkaköri alkalmasság orvosi vizsgálatainak megszervezése, lebonyolítása stb.
- **P = Personal, azaz egyéni védőeszközök** = egyéni védőeszközök, pl. légzésvédő eszköz, védőszemüveg, védőkesztyű, védőruha viselése.

Munkavédelmi tanácsadás

A Munkavédelmi Irányítási Főosztály az általa működtetett, ingyenesen hívható telefonszámon munkavédelmi tanácsadást nyújt a munkavédelemmel kapcsolatos jogosultságokról és kötelezettségekről a munkavállalók, munkáltatók, az érdekképviselői szervek és minden, a munkavédelem kérdései iránt érdeklődő számára. A munkavédelmi tanácsadás elérhetőségei: e-mail: munkavedelem-info@itm.gov.hu; telefon: **06-80/204-292** zöld szám.

Panaszok, közérdekű bejelentések

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos szabálytalanságok, jogsértések esetén, munkavédelmi ellenőrzés kezdeményezése céljából panaszt, bejelentést tehet személyesen, telefonon vagy írásban a munkáltató, illetőleg a konkrét munkavégzési hely megjelölésével – a munkavégzés helye szerint területileg illetékes – kormányhivatalhoz mint munkavédelmi hatósághoz. Az elérhetőségek megtalálhatóak a www.kormanyhivatal.hu, valamint a <https://mvff.munka.hu/> honlapon.